

Munkatársak: Nagy Márta, Benedek András, Lukács József, Tompa György régészhallgatók, Szeles Imre, Nagy Norbert, Rigó Péter, Kulcsár Kornél ásatási technikusok.

MÉSZÁROS PATRÍCIA – PALUCH TIBOR – SZALONTAI CSABA

363. Szeged-Kiskundorozsma, Tóth János dombja I. (Csongrád megye) V, Kk

Már 2003. szeptember 4. és november 28. között megelőző feltárást végeztünk a jelzett területen (26/66; M5 Nr. 60=M43/2). A terepbejárás adatok alapján itt bronzkori és késő középkori település maradványaira számítottunk.

A régészeti lelőhely Kiskundorozsmától ÉNy-ra helyezkedik el, a Maty-ér egyik ágának K-i partján, a mederrel párhuzamosan futó dombháton.

A tervezett nyomvonal mintegy 250 m széles, és 200 m hosszú területen érintette és veszélyeztette a régészeti lelőhelyet.

A tavalyi ásatási szezonban nem volt arra lehetőségünk, hogy az ásatási területet kettészelő földút, és a feltárási területen belül elhelyezett ásatási táborunk alatt feltárjuk a régészeti jelenségeket. A 2004 tavaszán végzett munka célja az volt, hogy ezeket a felületeket is feltárjuk.

Az ásatás közben derült ki, hogy a 2003. évi kitűzéshez képest módosult a nyomvonal területe, és emiatt a tavalyi szelvényeink északi oldalán, közvetlenül a Maty-ér partján egy újabb szelvényt kellett nyitnunk.

A feltárt 9221 m²-nyi felületen összesen 109 régészeti jelenséget találtunk. A felszedett földút alatt zömmel vaskori objektumokat, házakat és gödröket tártunk fel, míg az objektumok kisebb részét késő középkori településjelenségek tették ki. Ugyancsak késő középkori objektumokat tártunk fel az északi részhez nyitott újabb szelvényünkben. A lelőhely teljesen feltártnak tekinthető.

Munkatársak: Nagy Márta, Benedek András, Lukács József, Tompa György régészhallgatók, Barta Gábor, Szeles Imre, Nagy Norbert, Rigó Péter, Kulcsár Kornél ásatási technikusok.

MÉSZÁROS PATRÍCIA – PALUCH TIBOR – SZALONTAI CSABA

364. Szeged-Kiskundorozsma, Tóth János dombja II. (Csongrád megye) Sza

A 2003. évi feltárások után a 2004-es szezonban két alkalommal végeztünk megelőző régészeti feltárást a lelőhelyen. Noha a terepbejárás adatok alapján itt középkori település maradványaira számítottunk, a 2003. évi feltárás egy szarmata kori település maradványait eredményezte.

A régészeti lelőhely (26/92; M5 Nr. 59=M43/1) Kiskundorozsmától ÉNy-ra helyezkedik el, a Maty-ér egyik ágának Ny-i partján, a mederrel párhuzamosan futó dombháton, az úgynevezett Szeged-Északi csomópont

területén, illetve a csomóponttól délre, az országhatárig tartó nyomvonalszakaszon.

A 2004. március 22. és május 5. között végzett ásatás célja az volt, hogy elsődlegesen azt a területet tárjuk fel, ahol az autópálya építők megkezdik az építési munkálatokat. Emiatt tavasszal kizárólag északi és nyugati irányban haladtunk a nyomvonalban.

A kijelölt terület mentén nyitott szelvények összfelülete: 13 831 m², ahol 39 régészeti jelenséget találtunk. Ezek mindegyike egy szarmata kori településhez tartozott. A feltárt objektumok többsége verem, de találtunk kutat, karámot, és egy északi irányban kb. 300 m hosszan haladó egyenes árkot is.

A 2004. augusztus 8–23. között folytatott ásatás alkalmával 7008 m²-nyi felületen 28 további objektumot tártunk fel, melyek ugyancsak a szarmata korra keltezhetők.

A régészeti lelőhelynek azt a részét, amely az autópálya nyomvonalába esik (159+400–159+850 km között) teljes egészében feltártuk. Az objektumok elhelyezkedéséből, a felszíni és vízrajzi viszonyok alapján arra következtethetünk, hogy a lelőhely minden bizonnyal a Ny-i irányban kb. 300 méterre folyó újabb Maty-ér medrének irányába terjed tovább.

Munkatársak: Nagy Márta, Benedek András, Lukács József, Tompa György, régészhallgatók, Kulcsár Kornél, Nagy Norbert, Rigó Péter, Szeles Imre ásatási technikusok.

MÉSZÁROS PATRÍCIA – PALUCH TIBOR – SZALONTAI CSABA

365. Szeged, Somogyi utca 19.

(Csongrád megye) B, Á, Kk, Kú

2004. március 16. és szeptember 10. között három szakaszban végeztünk megelőző régészeti feltárást a 3875/4 hrsz. telken. Az első szakaszban 150 m² próbafeltárást végeztünk, majd ennek eredményeit figyelembe véve május 26. és június 28. között a telek teljes területére kiterjedően végeztük el a megelőző régészeti kutatást. A harmadik szakaszban 2004 szeptemberében a telekrész szomszéd ingatlanokkal érintkező, mintegy 3–5 m széles sávjára terjedt ki a feltárás.

A telekrész az egykori várost védő falon belül, a 15. században kiépült palánk nyugati szélén helyezkedik el. A telken az 1844-ben készült Giba Antal-féle térkép már épületet jelöl („Fehérkereszt-ház”). Az egykori Kereszt (Somogyi) utca és Könyök (Kelemen) utca sarka végleges alakjában a telektömb többi részéhez viszonyítva, meglehetősen későn épült ki, mivel a telek jobb oldalán húzódott az Eugenius-árok egy szakasza. Annak feltöltését követően kerülhetett sor csak az érintett telek 19. századi beépítésére.

A régészeti kutatás során összesen tizenkét szelvényt nyitottunk, 530 m²-t tártunk fel. A területen a 19–20. századi feltöltési réteg a jelenlegi felszínhez viszonyítva átlagosan 1,5–1,7 m volt.

Legalább két modern kori szintet tudtunk elkülöníteni. Megfoghatóak voltak az árvíz előtti beépítések ma-

radványai, az árvízi tereprendezések és planírozások, majd az azt követő időszak törmeléktrégei. A kutatott terület déli és keleti oldalán modern kori épületmaradványok, csatorna és derítő került elő. A falak az egykori 1844-ben épült „Fehérkereszt-ház” alapozásához tartoztak. Az alapozás lényegében elérte a talajvízszintet, így itt érdemi megfigyeléseket nem állt módunkban tenni. A szondázó jelleggel nyitott 9. és 10. szelvények a 2000-ben elbontott épület falain belül helyezkedtek el, bennük régészeti jelenség és objektum nem került elő.

A régészeti jelenségek főként a telek északi részére összpontosultak. Összesen 109 objektumot tártunk fel, ezek többsége gödör, cölöplyuk és árok, de ismertté vált két feltehetően nyílt színi tűzrakóhelyként, esetleg külső kemenceként funkcionáló átégett agyagtapasztásos tűzhelymaradvány is, melyek sütőfelületét edénytöredékekkel rakták ki. A helyszíni leletmeghatározás alapján a sütőfelületbe tapasztott kerámia, késő középkori. Az 51. objektumból nagy mennyiségű kályhaszemtöredék került felszínre. A régészeti jelenségek sorában kell megemlítenünk a 30. és 58. objektumok összefüggő döngölt sárga agyagrétegét, amelyek egykori házalapozás nyomait sejtetik. Érdekes volt továbbá a kutatott terület egészén végighúzódó szenes égett, hamus betöltési réteg.

A régészeti feltárás eredményeként 11 sír is napvilágot látott. A feltárt temetőrészben a sírok egymással párhuzamosan sorokban rendezetten helyezkedtek el, rátemetkezések nem fordultak elő. A sírokban K-Ny-i tájolású, nyújtott, hátton fekvő vázak feküdtek, mellékletük nem volt. A fektetés, kartartás és tájolás megfelel a középkori temetőinkből ismert temetkezési szokásoknak, feltűnő volt azonban, hogy valamennyi váz arckoponyáját délnek fordították. Koporsómaradványra utaló jelenséget nem tudtunk megfigyelni, a sírakna formája lekerekített, esetenként a láb felé enyhén szűkülő formájú volt. A sírok korhatározása bizonytalan. A rétegtani megfigyelések alapján a temetkezéseket Árpád-korinak tarthatjuk. Két esetben az előkerülő leletanyag kora alapján késő bronzkorinak meghatározott gödör és kút vágta és egyben bolygatta a sírokat.

Az ásatási terület egészéről nagy mennyiségű leletanyag került elő (14–18. sz.). A modern kori feltöltésből téglá-, kerámia-, üveg- és fémléletek kerültek felszínre. A kora újkori és középkori anyagot túlnyomó részt az edény- és kályhaszemtöredékek képviselték. Feltűnő volt az ásatási terület egészén az állatcsontanyag nagy mennyisége. A 94. sz. kútként meghatározott objektumból előkerült egy ló teljes vázcsontja.

F. LAJKÓ ORSOLYA

366. Szeged, Tisza folyó

(Csongrád megye) I

2004. november 15-én SSS műszeres mérést végeztünk a Tisza folyó szegedi szakaszán. Korábban már végeztünk geofizikai méréseket (Sub Bottom Profiler). Most egy be-

mutató tesztmérést végzett a Marine Sonic Technology Ltd., hogy működés közben is megismerhessük a termék hardver és szoftver összeállítását. A tesztméréseket a Királylány nevű hajóról végeztük (Kapitánya Kákai Géza), a 171 és 177 folyamkilométer közötti szakasz teljes szélességében. A Side Scan Sonar-os mérések alapján készült mederfotók elemzése és összevetése a korábban készült Sub Bottom Profiler-es felmérés meder topografikus térképével igazolta pontosságát. A teszt során elkészített mederfelvételek értékelése még jelenleg is tart, de már biztosan állítható, hogy az átvizsgált szakaszon nagy mennyiségű régészeti jelenséget figyelhettünk meg.

KERTÉSZ RÓBERT

367. Szeged, Tisza-meder

(Csongrád megye) B, Kú

A KÖH és az OCTOPUS Egyesület együttműködésében zajló víz alatti kutatás célja Giuseppe Ariosti gróf 1723-ban Szegednél elsüllyedt hajójának lokalizálása volt. 2004. április 29–30-án a Geomega Kft. geofizikusai irányításunkkal szeizmikus mérést végeztek a Tisza belvárosi szakaszán. A megáradt folyót 4–5 m-es kereszt-szelvények rendszerével differenciált GPS és szeizmikus hullámokat kibocsátó műszer alkalmazásával végigpásztázták. Célunk a meder domborzati viszonyainak felderítése, illetve az üledék alatti kőszórások helyének megállapítása volt.

A mérés első eredményei 2004. május 12-re készültek el. A háromdimenziós medertérképen jól látszik a jobb part előtt húzódó mély árok, melyet a középkorban várfallal, az újkorban rakparttal horizontális vándorlásában korlátozott folyó vájt ki magának. Az egykori vár előtt több 10–20 m átmérőjű, 1–2 m magas halom figyelhető meg, ezekről feltételeztük, hogy régészeti jelenségek, ezért a május 14–15-én végrehajtott szemlénken megvizsgáltuk azokat.

Bizonyítást nyert a halmok mesterséges eredete. Anyaguk kő- és téglatörmelék, felszínükön kora újkori kerámiatöredékeket találtunk. Mindez arra utal, hogy a halmok az 1692-ben a Tiszába dőlt várfal és saroktorony omladékával azonosak.

A medertérképen a folyó vár feletti szakaszán is megfigyelhető több 10–15 m átmérőjű halom, illetve a Bertalan-híd alatt 50 m-rel egy hatalmas dombvonulat. Az utóbbi a 20. sz. első felében elsüllyesztett Szőke Tisza lapátkerekés gőzös maradványa. A régi sóház előtti kisebb halmokról feltételeztük, hogy régészeti jelenségek, ezért közülük hármat megvizsgáltunk.

A merülések során kiderült, hogy az említett kiemelkedések közül az egyik egy felfordult fahajó roncsa. Egyik vége hiányzik, fennmaradt része mintegy 10 m hosszú. Egy az eredeti helyéről levált palánkdarabot felhoztunk, továbbá kiemelésre került egy nagyméretű vasszeg is, mely a hajótest mellett feküdt. A deszka 2,5 cm széles volt, egyik oldalán fekete bevonó anyag (szurok) maradványaival. A vasszeg keresztmetszete négyzetes, kovácsolással készült.